

ROCKESHOLM

Rockesholm ligger vid Svartälven mellan sjöarna Halvarsnoren och Skärjen. På 1670-talet anhöll Flosjöhyttans delägare hos bergskollegium om att få anlägga en hammare vid denna plats, men bergskollegium sa nej. 1672 anhöll Varnäs bruksägare om samma sak men möttes av samma avslag. Frågan var åter uppe 1676, men bergskollegium följde sin princip att ej tillåta hammarsmedjor i själva Bergslagen.

1722 inkom åter Varnäs bruksägare med en ansökan till bergskollegium om att få driva manufaktur vid Svartälven. Denna gång var kollegiet mera positivt och gav 1723 privilegium på en plåthammare med härd. Ägare till Varnäs bruk var Erik Stockenström, som dock avled 1722 och privilegiet gavs till hans maka Emerentia Stockenström, född Rockes, i Erik Stockenströms sterbhus namn. Emerentia Rockes kom att driva de båda verken. Plåthammaren och därmed Rockesholms bruk anlades dock ej förrän 1733. 1737 utökades bruket genom att privilegium på ett valsverk och på bleckmanufaktur erhöles. Bleckmanufakturverket kom troligen aldrig till stånd, men däremot valsverket. En stålugn med tillhörande räckhammare för tillverkning av brännstål privilegierades och anlades 1744. Brännstål är ett slags stål som framställdes genom längre tids glödning i tegelkistor av i kolpulver inbäddat kolfattigt järn (vanligen stångjärn) och som användes som råmaterial vid framställning av vissa särskilt fina stålsorter. Stångjärnet togs från Kärvingeborn och fraktades med roddbåt till Rockesholm. 1754 bestod arbetsstyrkan vid Rockesholms bruk av 16 man. Vid plåthammaren och dess härd arbetade en plåtsmedsmästare, tre mästersvenner, en kolgosse och tvålärodrängar. Vid brännstålsugnen arbetade en stålbrännare, en stålsmed och en stålsmedsgesäll. Dessutom ingick sex kolare i arbetsstyrkan (enl Grythyttan i ord och bild nr 6). Tillverkningen var 1766-74 årligen 20-45 ton takplåtar och 23-50 ton brännstål. Från 1782 tillverkades även bandjärn (omkring 36 ton per år) och från 1787 även knippjärn (omkring 38 ton per år).

Emerentia Rockes dog 1741 och ärvdes av sina barn av vilka Erik von Stockenström och Salomon Stockenström köpte ut de övriga syskonen. 1748 erhöles bruksbokhållaren vid Rockesholm Olof Holmgren av bröderna Stockenström bruket på något slags arrende eller beting enligt ett särskilt kontrakt. Salomon Stockenström sålde 1750 sin del i bruket till Holmgren och 1765 Erik von Stockenström sin del och Holmgren stod som ensam ägare till bruket, som då förutom järnhanteringsanläggningarna omfattade en såg, en kvarn och givetvis ett antal underliggande hemman och torp samt rekognitionsskogar. Olof Holmgren var den första av Rockesholms bruks ägare som var bosatt vid bruket. Familjen Stockenström (Rockes) bodde på Varnäs bruk. 1752 lät O Holmgren uppföra en bruksherrgård vid Rockesholm. Denna brann dock 1840 och en ny herrgårdsbyggnad byggdes, som i sin tur brann ned 1863. 1863-64 uppfördes så den nuvarande herrgårdsbyggnaden. Vid platsen fanns redan under O Holmgrens tid en loftbod, som uppförts troligen på 1730-talet och som fick utgöra en flygel till huvudbyggnaden. Denna loftbod finns ännu kvar.

Eftersom Rockesholmsborna hade långa och ofta svårframkomliga vägar till kyrkan anhöll brukspatronerna vid Rockesholm, Varnäs och Flosjötorp samt andra bygdebor i brev till Kunglig Maj:t och till biskopen i Västerås om att få bilda ett särskilt kapellag och bygga ett kapell vid Rockesholm. 1758 och 1759 gav Kungl Maj:t resp domkapitlet sitt tillstånd till detta och Rockesholms kapellag eller bruksförsamling bildades. 1762-65 byggdes det kapell vid Rockesholms herrgård, som ännu finns kvar. Församlingen omfattade Rockesholm och Flosjöhyttan. En brukspredikant anställdes. Tidvis tjänstgjorde predikanten även vid Stadra bruk. Åren 1785-1882 hade Rockesholms bruk och Karlsdals bruk genensam predikant, som tillsattes

och avlönades av brukens ägare och erhöll fri bostad vartannat år på Rockesholm och vartannat år på Karlsdal. Olof Holmgren var gift med en dotter till brukspatron Luthman på Karlsdal och detta släktskap mellan bruksägarfamiljerna medförde att de båda bruken ofta samarbetade i frågor som denna. 1882 ingick Karlsdal i Degerfors kapellförsamling. Rockesholms bruk hade en tid egen brukspredikant till 1887. På 1900-talet höll Grythyttans präster gudstjänster i kapellet. Kapellet har renoverats 1883, 1922, 1941-42 och 1974-75 men är välbevarat.

1774 erhöll Rockesholms kapellag en egen begravningsplats - Rockesholms brukskyrkogård. Brukskyrkogården finns ännu helt kvar. Brukspatron Olof Holmgren dog 1786 och begravdes på den kyrkogård han själv tagit initiativ till.

Rockesholms bruk ärvdes av O Holmgrens son O D Holmgren, som dock 1821 tvingades att sälja egendomen till sin svärfar G Wahlund. Dennes dotter Katrína Maria, som levde skild från sin man O D Holmgren, ärvde bruket 1826. Tillverkningen vid bruket genomgick vid början av 1800-talet vissa förändringar. 1819 upphörde tillverkningen av takplåt och brännstål och några år tillverkades enbart band- och knippjärn, ca 30 ton per år. Därefter ökades produktionen och 1838 fick bruket utökade smidesrättigheter. 1844 igångsattes spiktillverkning vid en spikhammare. 1844 anmäldes att verket ombyggts efter en brand och omfattade två tyskhårdar och två hammare. Officiellt tillstånd till den andra härden fick man dock inte förrän 1857 eller -58. Fram till 1848 producerades högst 10 ton stång- och ämnesjärn samt 30 ton manufaktur per år. Årstillverkningen var mellan åren 1849 och 1857 högst 135 ton stång- och ämnesjärn, 30 ton klipptenar (i en klipp sax) samt 25 ton spik. 1857 eller 1858 fick bruket som nämnts tillstånd till en andra tyskhärd samt oinskränkt smidesrätt. Årsproduktionen ökades och blev perioden 1857-87 högst 475 ton stångjärn samt 30 ton spik. 1860 insattes en ny blåsmaskin av Bagges typ i smedjan.

Katrína Holmgren dog 1857 och bruket övertogs av svärsonen P A Sundström med söner. 1870-71 köpte brukspatronerna vid Karlsdals bruk C resp C P Lindberg Rockesholm. 1879 blev C P Lindberg ensam ägare. Under 1880-talet upplevde Rockesholms bruk, liksom många andra järnbruk, stora svårigheter och 1888 lyckades man bara producera 3 ton stångjärn. 1889 inköptes den del av Rockesholms bruk som ligger i Nora socken (sockengränsen mellan Nora och Grythyttans socknar går precis mitt i älven och delar alltså bruket) av Rockesholms trämassfabrik och övergick till Rockesholms AB. Detta bolag inköpte senare även den del av bruket som ligger i Grythyttans socken. Bolaget upplöstes 1902 och tillgångarna överfördes till kommanditbolaget A R Bildt & Co, som samma år överlät egendomen på två grevar von Rosen. 1906 inköptes Rockesholms bruk av det närliggande Älvestorps AB, som förvärvades 1917 av Hellefors bruks AB.

Driften vid järnverket i Rockesholm blev under 1890-talet allt mer sporadisk. 1894 hade valsning av stångjärn upphört helt och driften uppehölls obetydligt genom försäljning av smältstycken. 1896 och 1897 var verksamheten helt inställd. 1898 tillverkades 18 ton smältstycken men därefter lades järnhanteringen vid Rockesholm ned. Istället anlades 1899 en ångsåg vid älven. Denna ägdes till 2/3 av Stadra bruk och till 1/3 av Rockesholms bruk. 1907 sålde Stadra sin del i sågen till staten och 1924 såldes också Rockesholmsdelen till staten. 1942 lades sågen ned. 1890 anlades en trämassfabrik vid Rockesholm. Denna fabrik nedlades 1912. 1913 byggdes en kraftstation som ännu är i drift. Rockesholm blev under 1900-talet skogs- och jordbruksdomän. Huvudbyggnaden såldes 1929 till en privatperson som bostad och 1935 till AB Svenska tobaksmonopolet och invigdes 1937 till vilohem för tobaksmonopolets personal. Som sådant fungerade byggnaden till

1959 då den köptes av landstinget. 1960 startade landstinget ett konvalecenthem i Rockesholms bruksherrgård. Sedan all annan verksamhet nedlagts är konvalecenthemmet det enda som ger Rockesholmsborna sysselsättningsmöjligheter i hemorten. 1972 bodde omkring 50 personer i Rockesholm.

1887-89 anlades en järnväg, Svartälvsbanan, mellan Grythytted och Kortfors. Denna passerade bl a Rockesholm där ett stationshus uppfördes 1888. Detta finns ännu kvar (som bostadshus) liksom rester efter perrongen. Svartälvsbanan lades ned 1936 och stora delar av banans sträckning förvandlades till landsväg, såsom vid Rockesholm.

I Rockesholm finns idag herrgårdsanläggning med loftbod och kapell. Öster om herrgården ligger ett egnahemsområde samt Rockesholms församlingshem (f d Folkets Hus till 1970, f d skola till 1941). Strax norr om herrgården vid landsvägen ligger det bostadshus som varit järnvägsstation. Norr om landsvägen ligger sjön och vattendraget. Vid detta finns på nord östra stranden en kraftstation och industribyggnader efter sågverket/trämassefabriken samt dammanläggning. Enligt fornlämningsregistret låg en smedja (fornlämning 2) väster om dammen ovanför den nuvarande dammanläggningen. Detta verkar osannolikt enär vid denna plats inget fall finns, men eventuella ruiner har ej kunnat besiktigas p g a snön. Visserligen kan vattenhjulet ha legat längre ned utefter Sävälven och kraften ha överförts till smedjan längre nordöst eller så fanns en damm högre upp, vilket dock är osannolikt. Men varför denna placering om det varit så? Nedanför dammen vid älvens sydvästra strand finns en hel del murrester, som kan vara rester efter en smedja.

På östra sidan av älven finns några bostadshus samt brukskyrkogården (fornl 7).

Källor: Svenska län III, Örebro 1949.

Arvefjord, S.: Sagan om en järnväg eller livet vid Svartälvsbanan 1887-1936. Vårgårda 1974.

Alarik, L:son, A.: Järnbruk och bergsmanshammare i Grythytte socken. Grythyttan i ord och bild nr 6, vintern 1958-59. Filipstad.

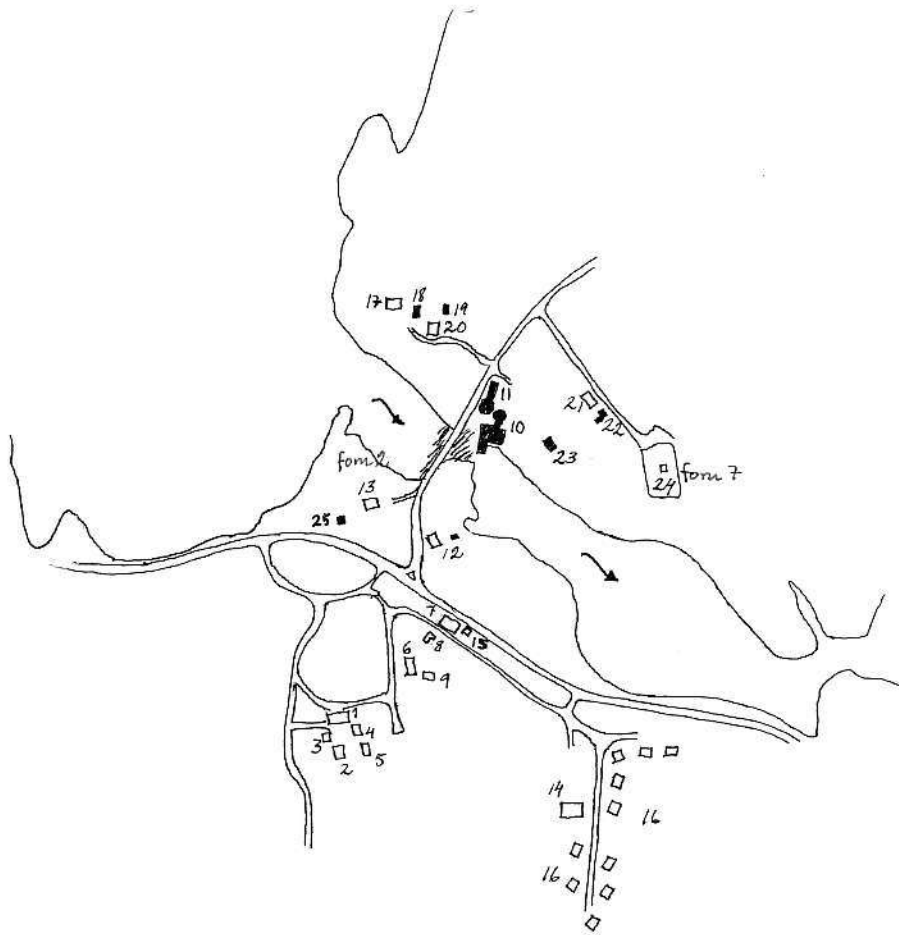
Widgren, F.: Rockesholms bruk. Grythyttan i ord och bild nr 5, sommaren 1958. Filipstad.

Ström, E.T.: Platser där järnhantering förekommit inom Grythytte bergslag. Grythyttan i ord och bild nr 1 sommaren 1956. Filipstad.

ÖLM:s topografiska arkiv.

Bergshantering i Örebro län - en översiktlig inventering 1978. ÖLM.

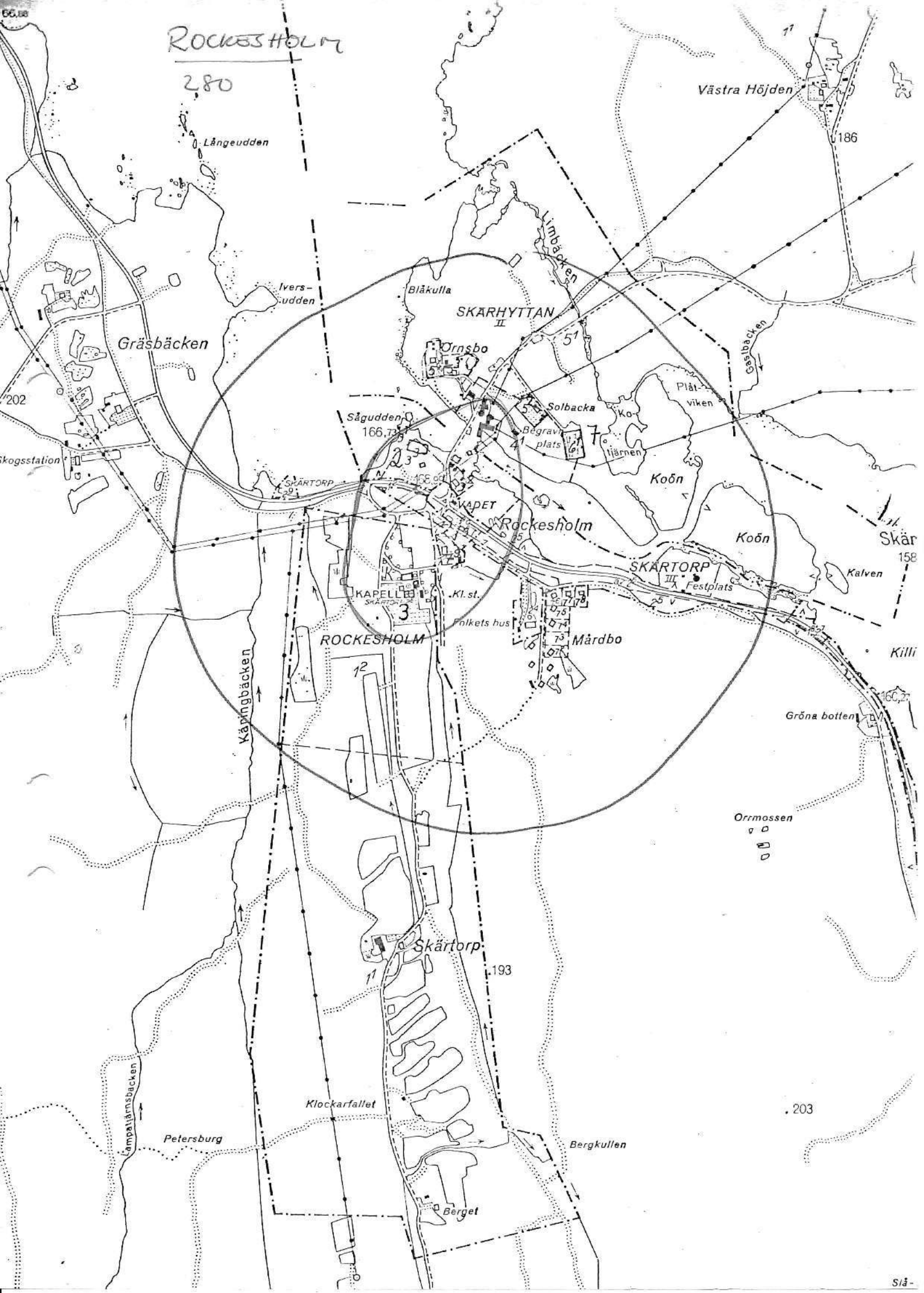
Bergslagsinventeringen 1978. ÖLM.

/// = dammanläggning

ROCKESHOLM

1. Herrgård
2. Kapell
3. Flygel
4. Loftbod
5. Uthus
6. Bostad med uthus, Sibirien
7. Bostad, f d järnvägsstation
8. Vedbod
9. Uthus
10. Kraftstation
11. Magasin, f d sågverk
12. Bostad, f d affär
13. Bostad
14. Församlingshem, f d Folkets Hus, f d skola
15. Uthus, dass
16. 10 st egnahem
17. Bostad, Örnäs
18. Uthus
19. Uthus
20. Bostad
21. Bostad, Solbacka
22. Uthus
23. Verkstad (?)
24. Brukskyrkogård
25. Bod, mu gäststuga

ROCKESHOLM

280

Västra Höjden

186

Långeudden

Ivers-
udden

Blåkulla

SKÄRHYTAN II

Ornsbo

Gräsbäcken

Solbacka

Plät-
viken

Sågudden

166.73

Begravn-
plats

Hjärnen

Koön

202

skogsstation

SKÄRTORP

KADET

Rockesholm

Koön

Skär

158

Kalven

KAPELL

Kl. st.

Mårdbo

ROCKESHOLM

SKÄRTORP

Festplats

Killi

160.2

Gröna botten

Käringbäcken

Orrmossen

Skärtorp

193

Klockarfallet

Petersburg

Bergkullen

203

Berget

Kampeljärnsbäcken

INDUSTRIMINNES-

XXXXXX INVENTERING I ÖREBRO LÄN 1978 Maj

Landskap Västmanl. Kommun Hällefors Socken GrythyttanFastighetsbet Rockesholm Gata Ek karta 11406Fastighetens art Fd bruk med herrgård Miljö Skogsbygd Sign ThG

Hus nr	1 X	2 XX	3 XXX	4 XXX	5 X	6 XX
Funktion	Huvudbyggnad	Kapell	Flygel	Loftbod	<i>Uthus</i> Gårdshus	Boningshus med uthus <i>kallas Sibirien</i> <i>Rockesholm 79</i>
Antal vån	2	2	1	2	1	2
Bygg- år	1840 1863-64 KL.	1762-65	1920 t	1730-t	1920 t	1800 t början
Renov år	1936 1946-47	1883, 1922 1942, 1974-75	1920-t	1946		
Stomm mtrl	Sten	Sten	Timmer	Timmer	Reglar	Timmer
Fasad mtrl	Slätputs	Slätputs	SLL	Timmer	SLL	SLL
Fasad färg	Gul	Gul	FR	FR	FR	FR
Tak typ	Sadel	Mansard	<i>Tältak</i> (Stympad pyramid)	<i>Tältak</i> (Pyramid)	Mansard	Sadel
Tak mtrl	BT	Skiffer	Skiffer	Skiffer	papp	Skiffer
Fönst typ	2 lufts 4 del	Kyrk- fönster	2 lufts 3 del	Smårutor	2 lufts hela	2 lufts 3 del
Fönst färg	Grå	Brun	Vit	Grå	Vit	Vit
Dörr typ	Pardörr Stilenlig	Port Stilenlig	Enkel Modern	Plank	Plank	Enkel halvmodern
Dörr färg	Grå	Grön	Ljusblå	Grå	Brun	Grå

Situationsplan:

Hus nr	I	II	III	4 XXX	V	VI
Balkong						
Utbyggnad				Garageport upptagen på baksidan		
Ark detaljer				Vällingklocka		
Beslag gångjärn o dyl						
Planlösning						
Angrbyggnad						
Övrigt						

Kompletterande teckningar:

Övriga anteckningar:

Källor:

Foton:

Uppgiftslämnare:

Kommentar:

Landskap Västmanl. Kommun Hällefors Socken GrythyttanFastighetsbet Rockesholm Gata Ek kartaFastighetens art Fd bruk med hergård Miljö Skogsbygd Sign ThG...

Hus nr	7 X	8 XX	9 XXX	10 XX	11 X	XI
Funktion	Boningshus <i>f.d. järnvägsstation</i>	Vedbod	Uthus	Kraftstation	Magasin <i>f.d. sågverk</i>	
Antal vån	1½	1	1	1 med torn	1 med torn	
Byggår	1800 t slut 1888 <i>KL</i>	1800 t mitt	1800 t mitt	1800 t slut 1913	1800 t mitt 1899	
Renovår						
Stommtr	Timmer	Timmer	Slaggsten	Tegel och Sten	Sten	
Fasadtr	LFS/SLL	Timmer	Slätputs	Slätputs	Slätputs	
Fasadfärg	FR	FR	Vit	Grön	Grön	
Taktyp	Sadel	Sadel	Sadel	Sadel	Sadel	
Taktr	Skiffer	Papp	Plåt	Plåt	Skiffer	
Fönst typ	2 lufts 3 del	2 lufts 3 del		Smårutor	Luckor	
Fönstfärg	Vit	Vit		Brun	Brun	
Dörr typ	Pardörr halvmodern	Enkel 1900-t typ	Plank	Dubbelport	Plåtport	
Dörrfärg	Brun	Grön	Svart	Brun	Svart	

Situationsplan:

BYGGNAD SINVENTERING I ÖREBRO LÄN 197

Landskap Kommun .. HÄLLEFORS Socken .. GRYTHYTAN

Fastighetsbet .. ROCKESHOLM ... Gata Ek karta .. 11406 ..

Fastighetens art Miljö Sign .. Kl ..

Hus nr	12 卅	13 卅	14 卅	15 卅	16 卅	17 卅
Funktion	Bostad, fd. affär	Bostad	Församlingshem, fd. Folkets hus,	Uthus till nr. 7. Trol. dass	Egnahem 10 st	Bostad Örnsvå
Antal vån	1 1/2	1 1/2	fd. skola (till 1941) 1 1/2	1		1 1/2
Byggår	1924 eul. Beb. boken					
Renovår			1960 eul. Beb. boken			
Stommtr	Trä		Trä	Plank		Trä
Fasadtr	Locklistp.	Locklistp.	Lockp.	Locklistp		Fasspantp. = locklistp
Fasadfärg	Vit	FR	FR	FR		FR
Taktyp	Mansard	Sadel	Mansard	Sadel		Sadel
Taktr	Tvåkup. tegel	Tvåkup. tegel	Skiffer	Skiffer		Skiffer
Fönst typ	Stora hela samt tvåluftf.	Tvåluftfönster	Losholtz m. dubbelspröjs + mezzaninf.	—		Sekdelade spröjsade
Fönstfärg	Vit	Vit	Vit	—		Vit
Dörr typ	Karossenipanel m. brun träinsamning	Modern	Karossenipanel m. fönster o överljus	Spiegel dörrar på var sida		Karossenipanel m. fönster
Dörrfärg	Brun	Brun	Brun	Brunröda		Grön

Situationsplan:

Hus nr	12 #	13 #	14 #	15 #	16 #	17 #
Balkong						
Utbyggnad						
Ark detaljer	Taklucka	Tak fram för huvudingången				Helt inbyggt utskjutande trapphus. Vita väggband
Beslag gångjärn o dyl						Skärmtak ovanför huvudingången
Planlösning						
Angrbyggnad						
Övrigt						

Kompletterande teckningar:

Nr 15 är ett litet fyrkantigt hus med locket ^{lit} ca 2m upp där denna avslutas i spetsar, tvåågade något och sedan börjar locket igen efter en öppning. På taket en ventilationslorella i svart färg. Används idag som trättstuga.

Övriga anteckningar:

Källor:

Foton:

Uppgiftslämnare:

Kommentar:

BYGGNAD SINVENTERING I ÖREBRO LÄN 197

Landskap *Västmanl.* Kommun *Hällefors* Socken *Grythyttan*Fastighetsbet *Rockeshölen* Gata Ek karta *11406*Fastighetens art Miljö Sign *KL*

Hus nr	18 8	19 9	20 10	21 11	22 12	23 13
Funktion	<i>Uthus</i>	<i>Uthus</i>	<i>Bostad</i>	<i>Bostad Solbacka</i>	<i>Uthus</i>	<i>Verkstad (?)</i>
Antal vån	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>		<i>1</i>	<i>1</i>
Byggår						
Renovår						
Stomm mtrl	<i>Plank</i>	<i>Trä</i>	<i>Trä</i>	<i>Trä</i>	<i>Tegel resp trä</i>	<i>Tegel</i>
Fasad mtrl	<i>Fasrpont p. o st. plank</i>	<i>Locklistp.</i>	<i>Fasrpontp. o på gavel-rösten locklist</i>	<i>Locklistp.</i>	<i>Vitputs resp locklistp.</i>	<i>Put</i>
Fasad färg	<i>FR</i>	<i>FR</i>	<i>FR</i>	<i>FR</i>	<i>Vit resp FR</i>	<i>Vit</i>
Tak typ	<i>Sadelt.</i>	<i>Sadelt.</i>	<i>Sadelt</i>	<i>Sadel</i>	<i>Sädel</i>	<i>Hansard</i>
Tak mtrl		<i>Eukupigt tegel</i>	<i>Grön korr. plåt</i>	<i>Eukupigt tegel</i>	<i>Eukupigt tegel</i>	<i>Korr. plåt</i>
Fönst typ		<i>Tät-spröjsade</i>	<i>Sexdelade spröjsade</i>	<i>Losholtef. m-enkel-spröjs.</i>		<i>Tät-spröjsade</i>
Fönst färg		<i>Vitt o grönt</i>	<i>Vitt o grönt</i>	<i>Vit</i>		<i>Grön</i>
Dörr typ	<i>Plankdörrar</i>	<i>Planked.</i>	<i>Karossenip.</i>	<i>Masonit</i>		
Dörr färg	<i>Grön</i>	<i>Grön</i>	<i>Brun</i>	<i>Grön</i>		

Situationsplan:

Hus nr	I	II	III	21 44	22 8	VI
Balkong				Bred balkong m. svart räcke på SV sidan		
Utbyggnad						
Ark detaljer				Hel fontäna		
Beslag gångjärn o dyl						
Planlösning						
Angrbyggnad						
Övrigt					Trä sammanbyggda uthus	

Kompletterande teckningar:

Övriga anteckningar:

Källor:

Foton:

Uppgiftslämnare:

Kommentar:

BYGGNAD SINVENTERING I ÖREBRO LÄN 197

Landskap *Västmanl* Kommun *Hällefors* Socken *Grythyttan*

Fastighetsbet *Rockesholm* Gata Ek karta *11406*

Fastighetens art Miljö Sign *KL*

Hus nr	<i>24</i>	<i>25</i>	III	IV	V	VI
Funktion	<i>Brukeskyrkogård</i>	<i>Bod</i> <i>(nu övervänt utbyggs till garage)</i>				
Antal vån	<i>Fonmlänning nr 7</i>	<i>1</i>				
Byggår	<i>anlagd 1774</i>	<i>Plyttat från Saltjölojden</i>				
Renovår						
Stomm mtrl		<i>Timmer</i>				
Fasad mtrl		<i>-4-</i>				
Fasad färg		<i>FR</i>				
Tak typ		<i>Sadel</i>				
Tak mtrl		<i>Torv</i>				
Fönst typ		<i>Fyrdelade spröjade, nya</i>				
Fönst färg		<i>Vit</i>				
Dörr typ		<i>Modern panel</i>				
Dörr färg		<i>Svartcuprinol</i>				

Situationsplan:

Hus nr	I	II	III	IV	V	VI
Balkong						
Utbyggnad						
Ark detaljer						
Beslag gångjärn o dyl						
Planlösning						
Angrbyggnad						
Övrigt						

Kompletterande teckningar:

Kyrkogård omgiven av kallmurad grästensmur med en grind i svartmålat järn. Gravstenar av olika ålder och utförande, mestadels i granit. Patron Holmgrens grav i svart järn o med svart järnstaket. Likbod med svart putsad grund, ljusgul kvadrerad puts, svart kupoltak med plåt o på nocken ett gyllene kors.

Övriga anteckningar:

Källor:

Foton:

Uppgiftslämnare:

Kommentar:

Foto Alfr. Michelson,
Lindesberg.